

УДК 378.14

Д.В. Єнигін, здобувач

РОЗРОБЛЕННЯ МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ ПРОЕКТИВНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ

Кримський гуманітарний університет
E-mail: yenygen@ukr.net

Розглянуто проблему формування проєктивних умінь майбутніх учителів іноземних мов. Проаналізовано принципи, на яких базується модель розвитку зазначеного типу вмінь.

In the article the author discusses the problem of project skills development of future foreign languages teachers. Analyses the main points, which are to be the basis for the model of such skills' development .

Рассмотрена проблема формирования проєктивных умений будущих учителей иностранных языков Проанализированы принципы, на которых базируется модель развития данного типа умений.

Постановка проблеми

Результати моніторингу стану підготовленості вчителів іноземних мов до педагогічного проєктування показують, що сучасні педагоги дотримуються традиційних форм і методів навчання, не встигаючи стежити за педагогічними інноваціями. Необхідно організувати діяльність з формування проєктивних умінь у вчителів іноземних мов, тобто створити цілісну систему з чіткими характеристиками, логічною структурою:

- суб'єкт;
- об'єкт;
- предмет;
- форми;
- засоби;
- методи;
- результат.

Процес створення системи як повного завершеного циклу продуктивної діяльності реалізується за певний проміжок часу.

Оволодіваючи новими для традиційної школи функціями проєктувальника, вчитель повинен отримати підготовку в системі науково-методичної роботи не в дискретному, а в синтезованому вигляді з використанням інноваційних форм і методів.

Аналіз досліджень

Нині дослідження ведуться у таких галузях педагогічного проєктування:

- педагогічні засади проєктивної діяльності вчителя основної школи);
- формування конструктивно-проєктивних умінь у майбутніх учителів початкової школи;
- формування проєктивних умінь майбутніх учителів у процесі фахової підготовки;
- підготовка майбутніх учителів філологічних спеціальностей до проєктної діяльності в основній школі;
- проєктивні вміння як складова компетентнісного підходу;
- особливості формування проєктивних умінь майбутніх учителів іноземних мов ;
- педагогічні умови формування проєктивних умінь майбутніх учителів іноземних мов у фаховій підготовці.

Дослідження проблеми розвитку проєктивних умінь студентів факультетів іноземної філології є недостатнім.

Зокрема, слід розробити модель формування проєктивних умінь майбутніх учителів іноземних мов.

Мета роботи – дослідження принципів та загальних засад розроблення моделі формування проєктивних умінь майбутніх учителів іноземних мов у фаховій підготовці.

Освітньо-кваліфікаційна характеристика

Перш ніж починати розробляти модель формування проєктивних умінь майбутніх учителів іноземних мов, необхідно проаналізувати нормативно-правові акти у сфері підготовки викладачів-мовознавців. Відповідно до освітньо-кваліфікаційних характеристик бакалавр і магістр з іноземної філології повинен [1; 2]:

- застосовувати ефективні методи та засоби навчання іноземної мови і виховання залежно від вікових, статевих та індивідуальних особливостей дітей;

- аналізувати педагогічний досвід (переводний, новаторський) та власний досвід роботи;

- здійснювати самоконтроль, самооцінку, саморегуляцію;

- виділяти типові недоліки в професійній діяльності, переборювати їх;

- корегувати та прогнозувати свою навчально-виховну роботу;

- постійно займатися професійною самоосвітою та самовихованням;

- володіти методикою організації навчально-виховної роботи в різних типах середніх навчальних закладів;

- виявляти індивідуально-психологічні особливості учнів, які необхідні для успішного оволодіння іноземною мовою;

- формувати позитивне ставлення до вивчення іноземної мови;

- проводити психолого-педагогічний аналіз уроку іноземної мови і навчально-виховного процесу в цілому;

- організовувати колективну співпрацю учнів;

- здійснювати профорієнтаційну роботу з учнями;

- вивчати індивідуально-психологічні особливості учнів, що необхідні для успішного оволодіння іноземною мовою в конкретному типі середнього навчального закладу;

- сприяти цілеспрямованому розвитку індивідуально-психологічних особливостей учнів;

- добирати підручник, що відповідає індивідуальним особливостям учнів;

- здійснювати у комплексі різні види індивідуалізації навчання іноземної мови;

- мати фундаментальні знання в галузі філології;

- користуватися науковою літературою;

- аналізувати стан справ із питань своєї спеціальності;

- знати правові та етичні норми, які регулюють відносини між людьми в професійних колективах.

Крім того, бакалавр згідно з освітньо-кваліфікаційною характеристикою повинен [1]:

- організовувати спільну діяльність учнів і вчителів;

- спілкуватися з дітьми, їх батьками, колегами-вчителями;

- застосовувати методи та засоби навчання, в тому числі іноземної мови, що є ефективними в роботі середнього навчального закладу конкретного типу;

- виявляти особливості міжособистісних стосунків учнів, причини конфліктів;

- аналізувати навчальний матеріал різних типів середніх навчальних закладів;

- прогнозувати труднощі засвоєння учнями мовленнєвого матеріалу з урахуванням особливостей як учнів, так і певного навчального закладу;

- об'єктивно оцінювати зміст, засоби навчання іноземної мови в конкретному типі середнього навчального закладу;

- вивчати та узагальнювати досвід навчання іноземних мов у різних типах середніх навчальних закладів;

- планувати навчально-комунікативну діяльність учнів на уроці та в позакласній роботі;

- володіти концепціями гуманітарних та суспільних наук та користуватися методами цих наук у різних сферах викладацької діяльності;

- ґрунтовно володіти українською та відповідною до фаху іноземною мовою;

- уміти працювати з комп'ютерною технікою та ефективно використовувати її для оброблення матеріалу в галузі філології.

Згідно з освітньо-кваліфікаційними характеристиками магістр з іноземної філології (германської, романської, еліністики) має також [2]:

- застосовувати методи та засоби навчання, в тому числі, іноземної мови, що є ефективними в роботі навчального закладу конкретного типу;

- аналізувати навчальний матеріал різних типів навчальних закладів;

- об'єктивно оцінювати зміст, засоби навчання іноземної мови в конкретному типі навчального закладу;

- вивчати та узагальнювати досвід навчання іноземних мов у різних типах вищих навчальних закладів;

- володіти методикою викладання іноземних мов та зарубіжної літератури в навчальних закладах III–IV рівнів акредитації;

- самостійно проводити науково-дослідну роботу, пов'язану з іноземними мовами;

- володіти концепціями гуманітарних та суспільних наук та користуватися методами цих наук у різних сферах викладацької і науково-дослідницької діяльності;

- володіти сучасними науковими методами філологічних досліджень;

- мати достатню підготовку для проведення науково-дослідницької роботи в галузі філологічних наук;

- знати методику проведення експериментів у галузі лінгвістики, мовознавства, літературознавства та дидактики викладання;

- ґрунтовно володіти українською та двома іноземними мовами;

- уміти працювати з комп'ютерною технікою та ефективно використовувати її для оброблення матеріалу і результатів досліджень у галузі філології.

Модель формування педагогічних умінь

Розроблюючи модель розвитку зазначених педагогічних умінь, слід враховувати, що після навчання за цією моделлю фахівець у сфері лінгвовикладання буде відповідати перерахованим вимогам.

Метою організації роботи з формування проєктивних умінь у вчителів іноземних мов є оволодіння вчителями-мовознавцями

методологією педагогічного проєктування на теоретичному, практичному та творчому рівні, що сприятиме переходу на проєктно-технологічну діяльність як головну складову педагогічної діяльності.

Організація такого типу діяльності вчителя іноземних мов базується на дидактичних принципах:

- конструктивної цілісності;

- динамізму;

- реалістичності;

- діагностичності.

Принцип конструктивної цілісності дозволяє забезпечити взаємозв'язок і єдність усіх компонентів структури, цілісну відповідність оцінці отриманих результатів.

Принцип динамізму дозволяє здійснювати відбір смислового наповнення з урахуванням спрямованості від простого до складного, від знайомого до нового.

Принцип реалістичності забезпечує можливість впровадження результатів, їх адекватність можливостям виконавців і ресурсному забезпеченню.

Принцип діагностичності забезпечує встановлення ефективності, відповідності потребам і запитам сучасності [3, с. 19].

Існує декілька трактувань поняття педагогічної моделі.

О. Рудницька розуміє модель як штучну систему, яка відображає з певною точністю властивості об'єкта, що досліджується [4, с. 212].

За М. Якубовським, моделювання трактується як дослідження об'єктів пізнання на їх моделях, а також побудову та вивчення моделей реальних явищ, а модель – як уявлену або матеріально реалізовану систему, що відображає або відтворює об'єкт дослідження та здатна замінити його так, що її вивчення уможливило виникнення нової інформації про об'єкт [5, с. 392].

Педагогічна модель – це послідовна система формування вмінь та навичок, яка має логічно побудований алгоритм розвитку навичок та технології, які треба залучити до навчально-виховного процесу, щоб ефективно та раціонально розвинути зазначені вміння.

Створення моделі – це найважливіший етап розвитку будь-якої теорії. Модель – це не тільки формулювання знань, які вже існують у людини, але й невідомих фактів, котрі ще належить перетворити у знання [6]. Тому одним із важливих завдань педагогічної науки є вивчення моделей, здобуття з їх допомогою інформації, тих потенційних знань, які в них закладено.

Моделювання в педагогіці порівняно з іншими галузями науки має певні особливості:

– педагогічні поняття є нечіткими та розпливчастими;

– майже не має механізмів виміру розвитку особистості під час навчання та вимірів, які б дозволили визначити досягнення педагогічними суб'єктами певних освітніх еталонів.

Головною причиною цього є складність та постійна мінливість педагогічних явищ [7, с. 3].

Педагогічне моделювання має декілька аспектів застосування, які конче необхідно врахувати під час конструювання будь-якої моделі педагогічного процесу чи явища:

1) гносеологічний аспект – модель є проміжним пунктом у процесі пізнання педагогічного артефакту;

2) загальнометодичний аспект – модель уможливує оцінювання зв'язків та відношень між різними характеристиками педагогічного явища на різних рівнях його опису та вивчення;

3) психологічний аспект – модель дозволяє описати різноманітні сторони навчальної та педагогічної діяльності та на цій основі вивести психолого-педагогічні закономірності.

Кожний із зазначених аспектів сприяє формалізуванню моделі та її педагогічного об'єкту, що є необхідним, маючи на увазі розмитість та аморфну природу педагогічних явищ [7, с. 4].

Процес навчання триває довгий час, протягом якого змінюються як сама університетська система освіти і оточуюче середовище, екологічні, економіко-соціальні системи, так і критерії оцінки та самооцінки, важливість, значущість, пріоритетність показників і сама

людина, що оцінює. Потрібна модель, що враховує ці зміни, а також модель розвитку університетської системи освіти, що містить як суб'єкт і умови оцінки, так і об'єкт оцінки з позиції характеристик, індексу людського розвитку [6].

Модель має ґрунтуватися на загальних педагогічних принципах.

Під час конструювання технології розвитку проєктивних умінь необхідно врахувати принцип посильності.

Студенти повинні бути впевненими, що вони спроможні виконати те чи інше завдання, а інакше рівень мотивації буде знижуватися та, як наслідок, процес формування проєктивних умінь буде гальмуватися.

Під час розроблення моделі необхідно враховувати принцип переходу від простого до складного. Отже, необхідно починати роботу з розвитку цього типу вмінь із легких завдань. Наприклад, можна почати з формування мотивації, а вже потім приступати до опрацювання теоретичних питань.

Сучасні вчені виділяють такі принципи, які необхідно враховувати під час розроблення моделі формування проєктивних умінь [8, с. 110]:

– орієнтованість на розвиток особистості майбутнього спеціаліста;

– забезпечення безперервної освіти;

– інформатизація та технологізація освітнього процесу;

– оптимальне співвідношення індивідуальних, групових та загальних форм організації навчального процесу;

– застосування сучасних методів та засобів навчання;

– відповідність результатів підготовки спеціалістів вимогам, що ставляться конкретною сферою їхньої професійної діяльності, забезпечення конкурентоспроможності спеціалістів.

Слід звернути увагу на дидактичні принципи організації навчального процесу у вищому навчальному закладі:

– принцип історизму, який передбачає ознайомлення майбутніх учителів-лінгводидактів з історією вчень у сфері розвитку проєктивних умінь;

– принцип науковості, мета якого використання сучасних наукових надбань під час організації процесу формування проєктивних умінь;

– принцип систематичності та послідовності, який вбачає модель формування значених умінь як інтегральну систему, що побудована з рівномірних блоків, які взаємопов'язані та послідовні.

Під час проєктування моделі слід передбачити зв'язок теорії з практикою.

Отже, процес формування проєктивних умінь має складатися не тільки з теоретичних дисциплін, спецкурсів тощо, а також надавати можливість відпрацювати теоретичний матеріал у реально існуючому педагогічному контексті.

Зазначена модель повинна ґрунтуватися на засадах активності студентів, їх відповідальності, свідомості [9, с. 104].

Модель формування проєктивних умінь повинна мати низку функцій [9, с. 51]:

1) адаптаційну – передбачити засоби, які б допомогли майбутнім вчителям безболісно адаптуватися до власної педагогічної ролі;

2) компенсаторну – компенсувати всі недоліки існуючої системи професійної освіти у сфері спеціалізованих умінь;

3) пізнавальну – орієнтувати на новітні знання, методичні системи та педагогічні технології;

4) виховально-розвивальну – сприяти загальному культурному росту педагога, його різнобічному розвитку;

5) діагностичну – періодично аналізувати рівень власного розвитку.

Висновки

Питання формування проєктивних умінь у сучасних вчителів є дуже актуальним за нових вимог до процесу фахової підготовки педагогічних працівників.

Модель розвитку педагогічних умінь повинна ґрунтуватися на загально педагогічних принципах, враховувати вимоги до сучасних

учителів-філологів, наведені в освітньо-кваліфікаційній характеристиці, ґрунтуватися на засадах індивідуалізації навчання, використання активних методів викладання, врахування особистісно-орієнтованого та безперервного навчання.

Проблема формування проєктивних умінь у студентів факультетів іноземної філології є недослідженою, тому треба розробити модель формування проєктивних умінь майбутніх учителів іноземних мов у фаховій підготовці.

Література

1. *Освітньо-кваліфікаційна характеристика: освітньо-кваліфікаційний рівень 6.030500 «бакалавр».* – Сімф.: Таврійський національний університет, 2005. – 24 с.

2. *Освітньо-кваліфікаційна характеристика: освітньо-кваліфікаційний рівень 8.030502 «магістр».* – Сімф.: Таврійський національний університет, 2005. – 24 с.

3. *Шендрік Н.Г.* Самореалізація личности в контексте проектирования образования / Н.Г. Шендрік // Педагогіка. – К., 2004. – № 4. – С. 38–42.

4. *Рудницька О.П.* Педагогіка загальна та мистецька: навч. посіб. / О.П. Рудницька. – К.: ТОВ «Інтерпроф», 2002. – 270 с.

5. *Філософський енциклопедичний словник / за ред. В.І. Шинкарука.* – К.: Абрикос, 2002. – 392 с.

6. *Мещанінов О.П.* Сучасні моделі розвитку університетської освіти в Україні: моногр. / О.П. Мещанінов. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2005. – 460 с.

7. *Лодатко Є.О.* Моделювання в педагогіці: точки відліку / Є.О. Лодатко // Вісник Черкаського університету. – 2010. – Вип. 181, Ч. 2. – С. 3–8.

8. *Курлянд З.Н.* Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / З.Н. Курлянд, Р.І. Хмельюк, А.В. Семенова. – К.: Знання, 2007. – 495 с.

9. *Пионова Р.С.* Педагогіка вищої школи: учеб. пособие / Р.С. Пионова. – Минск: Выш. шк., 2005. – 303 с.

Стаття надійшла до редакції 02.11.10.